

«دیر کردی» شنیدنی شد

تولیدات موسیقایی با موضوع شهدای گمنام بسیار محدود است اما در این میان می‌توان به تک‌آهنگ «دیر کردی» با صدای حسین حقیقی که در قالب زیان حال مادران چشم به راه یه‌ویزه بانو زرین تاج بهرام‌نیا، مادر شهید بهروز صبوری توسط مجموعه فرهنگی شهید مایلی منتشر شده است اشاره کرد. پیمان طالبی شاعر، انوشیروان تقوی آهنگساز، طاهیا چوگان‌باز تهیه‌کننده و حسین حقیقی خواننده این اثر هستند. در متن شعر قطعه «دیر کردی» آمده است: دل‌تنگی جونمو گرفت / غم همه خونمو گرفت

از این زمنه دلخورم / ازم جونمو گرفت دنیا خرابه رو سرم / خاکی شده بال و پریم کل رفیقات اومدن / فقط تو موندی پسریم دیر کردی / منو پیر کردی ولی دلم روشن بود / به روزی برمی‌گردی گفتی خونت میری ولی / برگشتن تو با خداست کار خداست که اومدی / آره گلم کار خداست تو اومدی همه دیدن / بعد به عمری خندمو می‌خوام نشونشون بدم / جونم قدبلندمو دیر کردی / منو پیر کردی ولی دلم روشن بود / به روزی برمی‌گردی

هلمشله‌های پاپ ایران

۱۳۸۰ شناسایی قربانیان حادثه ۱۱ سپتامبر با روش ژنتیک، جرقه‌ای در ذهن دکتر محمود تولایی برای شناسایی شهدای گمنام در ایران ایجاد کرد.

۱۳۸۱ روش شناسایی از طریق DNA به‌وسیله دکتر تولایی وارد ایران و نمونه‌برداری از پیکر شهدای تازه تفحص شده آغاز شد. به همین دلیل اطلاعات شهدایی که پیش از سال ۸۱ دفن شده‌اند در بانک DNA وجود ندارد.

۱۳۸۲ بعد از سقوط رژیم صدام زمینه کامل فراهم شد تا برای عملیات تفحص شهدا در دیگر مناطق عملیاتی ۸ سال دفاع مقدس در خاک عراق که امکان تفحص شهدای ایرانی وجود داشت، کمیته جست‌وجوی مفقودان ورود کند.

۱۳۷۴ برای نخستین بار توافق شد تا عملیات تفحص شهدا در خاک عراق انجام گیرد ولی دولت وقت عراق فقط برای ۳ منطقه شلمجه، فکه و میمک اجازه داد و برای عملیات تفحص شهدا در بقیه مناطق اجازه نمی‌داد.

۱۳۷۲ ۵ سال بعد از جنگ نخستین بار کار تبادل شهدای ایرانی با جنازه سرپازان بعضی عراق شروع شد.

۱۳۶۷ بعد از ۸ سال، جنگ تحمیلی به پایان رسید تعداد شهدا بیش از ۱۹۰ هزار تخمین زده شد.

۱۳۵۹ رژیم بعث عراق به شهرهای مرزی ایران حمله و شهرهای دیگر را بمباران هوایی کرد.

نگاهی به تلاش شبانه‌روزی گروه تفحص و شناسایی شهدای گمنام جنگ تحمیلی

ستاره‌های خفته در خاک

سال‌ها از روزهای جنگ تحمیلی گذشته است، اغلب مردم تا نامی از تشییع شهید برده می‌شود، ناخودآگاه به یاد مردان دلاور تفحص می‌افتند و در ذهن‌ها پیمان رمل و خاک‌های تفتیده جنوب و کوه‌های غرب را یادآور می‌شوند. در کنار تشییع شهدا، بسیار پیش آمده که مدتی پس از تدفین «شهید گمنام» گفته شده که هویت این شهید شناسایی شده و پس از آن نام و مشخصات او روی سنگی که تاکنون بی‌نام و نشان بود حک می‌شود. آخرین نمونه شهید شناسایی شده در روزهای اخیر، «شهید جانی بت اوشانا» بود. در این گزارش نگاهی اجمالی و آماری به روند شناسایی شهدای گمنام داریم.

شیار ۱۴۳

فیلم شیار ۱۴۳ که در سی‌وومین جشنواره فیلم فجر موفق به دریافت سیمرغ بلورین بهترین فیلم از نگاه آرای مردمی شد در ژانر دفاع‌مقدس و به نویسندگی و کارگردانی نرگس آبیاری و تهیه‌کنندگی ابونور پورمحمدی و محمدحسین قاسمی ساخته شده است. شیار ۱۴۳ روایت زندگی مادر شهیدی است که سه سال‌ها در انتظار فرزند مفقودالتر خود صبر پیشه می‌کند. او در یکی از روستاهای کرمان زندگی می‌کند و تنها فرزند پسر خانواده که در سرچشمه مس مشغول به‌کار است، بدون اطلاع مادر و خانواده‌اش به همراه چند تن از دوستان و بچه‌های محل تصمیم می‌گیرد به پایگاه بسیج برود و برای اعزام به جبهه ثبت‌نام کند. یونس، بعد از اتمام دوره آموزشی به خانه بازمی‌گردد و مدتی که در مرخصی به سر می‌برد سعی می‌کند مادرش را راضی کند تا بار دیگر به جبهه اعزام شود.

رفتن یونس بازگشتی به‌دنبال ندارد و الفت مادر یونس، صبورانه و عاشقانه منتظر بازگشت فرزندش است که سرانجام بعد از ۱۵ سال انتظار، براساس خوابی که یکی از اعضای گروه تفحص بعد از جنگ می‌بیند که یونس به خوابش آمده و محل دفنش را به او می‌گوید که در شیار ۱۴۳ است، پایان می‌پذیرد. فیلم سینمایی شیار ۱۴۳ در ۲ برهه به اوج خود می‌رسد، آنجا که الفت، خبری از اسیر بودن یونس دریافت می‌کند و همچنین در انتهای فیلم که مادر شهید با استخوان‌های پیکر فرزندش روبه‌رو می‌شود و او را عاشقانه همانند کودکی‌هایش در آغوش می‌کشد. نقش اول این فیلم که مادر شهید است را مریلا زارعی بازی کرده که بازی فوق‌العاده و حس‌وی موجب شد تا هیأت داوران سی‌وومین جشنواره فیلم فجر، سیمرغ بلورین بهترین بازیگر نقش اول زن را به مریلا زارعی اهدا کنند.

شناسایی شهدا با نرم‌افزار و روش‌های بومی

تمامی مراحل شناسایی هویت ژنتیک «شهدای گمنام» با نرم‌افزار و روش‌های بومی انجام می‌شود تا از تهدیدهای بیوتروریسم دور بمانیم. به‌گفته محمود تولایی دلیل طراحی نرم‌افزار این بود که عمده نرم‌افزارهای موجود در دنیا متصل به مجموعه FBI بوده و تنها نمونه آنلاین آنها موجود است. او ادامه می‌دهد: «ما به این قائل نبودیم که اطلاعات ژنتیک جامعه و کشور خود را در اختیار دشمنان قرار دهیم چرا که اطلاعات ژنتیک می‌تواند مورد سوءاستفاده آنها قرار بگیرد. مثلاً می‌تواند متناسب با اطلاعات ژنتیک کشور، بیماری‌های طراحی شده و یا موضوعاتی نظیر بیوتروریسم و... را دنبال کند. بنابراین آن را کاملاً بومی طراحی کردیم که به سیستم اینترنتی نیاز ندارد. این نرم‌افزار گام مهمی در جهت این مسئله بود. باید بگوییم، این نرم‌افزار می‌تواند در تمام حوادثی که منجر به کشتار جمعی می‌شود به کار رود. با کمک آن، می‌توان نمونه‌های کوچکی از هر فرد برداشت و پس از شماره‌گذاری، پیکر را دفن کرد و بعداً در فرصت مناسب به بررسی و شناسایی این پیکرها اقدام کرد. به‌عنوان مثال در حوادثی مانند سیل و زلزله ممکن است تمام اعضای یک خانواده از بین رفته باشند و دیگر کسی نباشد که بتواند آنها را شناسایی کند. اما اگر طرح‌واره ژنتیک افراد به دست آید، به راحتی می‌توان متوجه شد که کدامیک از آنها خواهر و برادر و کدام پدر و مادر آنها هستند و با این روش شبکه اجدادی آنها شکل می‌گیرد. حال کافی است که از یکی دیگر از اقوام آنها که در شهر دیگر زندگی می‌کند و سالم است نمونه‌گیری انجام شود. با شناسایی آن، کل زنجیره هویتی اعضای خانواده مشخص خواهد شد. در واقع علم ژنتیک قادر است بسیاری از گره‌های بسته در شناسایی قربانیان حوادث را باز کند. تصور می‌کنیم اگر ما از تمام افرادی که در مشاغل پرخطر فعالیت می‌کنند و احتمال رخدادهای این‌چنینی برای آنها وجود دارد مانند آتش‌نشان‌ها، امدادگران، خلبانان، خیرنگاران، نظامیانی که در صحنه‌های مقدم حضور پیدا می‌کنند و... نمونه‌های پروفایل ژنتیک آماده کنیم، می‌توان در بخش زیادی از افراد جامعه، نگرانی وقوع چنین رخدادهایی در حوادث آینده را دور کرد.» او در ادامه می‌افزاید: «وجود بانک اطلاعاتی ژنتیک را در برخی از رخدادها آزموده‌ایم. هلی‌کوپتری که در یکی از حوادث در سال‌های گذشته دچار سانحه شده بود و افراد داخل آن کاملاً سوخته بودند، با این روش ظرف مدت ۱۲ ساعت شناسایی شدند امیدواریم چنین حوادثی هیچ‌گاه رخ ندهد اما زمانی که اتفاقی پیش آمد، بیشترین موضوعی که می‌تواند به تسکین درد خانواده‌ها کمک کند این است که پیکر عزیزانشان را به آنها برگردانیم. این وضعیت بین خانواده‌های شهدای گمنام کاملاً ملموس است چرا که این افراد قریب به ۳۰ سال از عزیزانشان بی‌اطلاع بوده و همچنان منتظر بازگشت آنها هستند. ناگفته‌نماند سال ۸۶ چند حادثه سبب شد که به این موضوع بیشتر پرداخته شود. یکی از آنها موضوع سقوط هواپیمای مسافربری عزام تایلند بود که در آن ۱۸ ایرانی حضور داشتند. پس از آن در رخدادها و حوادث گوناگون برای ارائه خدمات به مسئولین اعلام آمادگی کردیم. با ایجاد اعتماد به این قابلیت، مسئولین بخش‌های مربوط به ادارات ایثارگران سپاه پاسداران انقلاب اسلامی و کمیته جست‌وجوی مفقودین که با خانواده‌های ایثارگران ارتباط دارند، به این کار امیدوار شدند و آرام‌آرام زمینه‌های لازم برای شناسایی هویت شهدای گمنام محقق شد.»

۱۳۹۱ رونمایی از نرم‌افزار مناسب برای مقایسه مجموعه اطلاعات گسترده ژنتیک با یکدیگر که حاصل تلاش علمی متخصصان IT بود.

۱۴۰۲ بیش از ۱۲۰۰ شهید گمنام به‌وسیله آزمایش DNA شناسایی و به خانواده‌هایشان معرفی شدند.

مراحل شناسایی پیکر شهدا

مرحله اول در مرحله اول شناسایی شهید از نظر آناتومی بدن (فیزیک کلی بدن) و ملحقات همراه شهید مانند لباس، بوتین، کلاه، وسایل شخصی، سربند، پلاک و... که کامل از بین نمی‌روند امکان شناسایی و تشخیص ایرانی یا عراقی بودن و سایر اطلاعات فرد را به تیم تفحص می‌دهد.

مرحله دوم در صورتی که با وسایل همراه شهید و آناتومی بدن سن شهید شناسایی شود به سراغ مرحله آنالیز پلورژی یا DNA می‌روند. شناسایی بسیاری از پیکرهای شهدا به علت منطقی‌ای که در آن پیدا می‌شوند سخت است.

مرحله سوم کمیته جست‌وجوی مفقودین با برداشتن بخش کوچکی از پیکر شهدا و آزمایش از خانواده شهدا (پدر و مادر یا خواهر و برادر) بانک DNA خود را تکمیل می‌کند.

مرحله چهارم تحویل و شناسایی پیکر شهدا لزوماً در زمان تفحص پایان نمی‌گیرد. امکان دارد که یک شهید تفحص و سپس دفن شود اما فرایند شناسایی بعدها صورت گیرد و بعد از تأیید هویت، نام شهید روی مزار جایگزین عنوان «شهید گمنام» می‌شود.

مرحله پنجم در بررسی ژنتیک رشته‌های DNA شکافته شده و تبدیل به کدهای قابل خواندن در نرم‌افزار می‌شوند. سپس اطلاعات DNA هر شهید یک به یک با خانواده‌های شهدا تطبیق داده می‌شود.

مرحله ششم پس از تطبیق و شناسایی، پیکر شهید به خانواده تحویل یا محلی که شهید در آنجا دفن شده مشخص می‌شود. در سال‌های ابتدایی و در نبود علم شناسایی به وسیله DNA شهدایی که پلاک به همراه نداشتند به‌صورت عکسبرداری از پیکر شهید و تأیید خانواده صورت می‌گرفت.

چرا هنوز شهید گمنام داریم؟ شناسایی استخوانی که بیش از ۳۰ سال زیر خاک با دامای ۶۰ درجه بوده با شناسایی بافت نرم ساده تفاوت دارد و گاه تا سال‌ها طول می‌کشد. لذا طبق فتوای مقام معظم رهبری اگر از شناسایی شهدا مایوس شدند اجازه ندهند شهدا را بعد از تفحص در معراج شهدا نگهداری کنند و باید آنها را سر‌بها به خاک بسپارند. هر زمانی که دستگاه تطبیق، تطابق ۲ نمونه را اعلام کند بلافاصله و طی مراحل خاص و تشریفات خاصی به خانواده شهید اعلام می‌شود که شهید شما شناسایی شده و در نقطه‌ای معلوم تدفین شده است.

۱۵٪ از ۱۰۰ نمونه برای شناسایی DNA فقط ۱۵ درصد جواب داده است و تطبیق DNA شهید در بعضی مواقع سال‌ها طول می‌کشد.

نکته در سال‌های ابتدایی شهدا را از روی صورت و عکس‌ها شناسایی کرده و تحویل خانواده‌ها می‌دادند. آنها که قابل شناسایی نبودند بنا به فتوای رهبری به عنوان شهید گمنام به خاک سپرده می‌شدند.

واهی که ادامه دارد بعد از پایان جنگ تحمیلی، ۴۶ هزار شهید گمنام توسط کمیته جست‌وجوی مفقودین ستاد کل نیروهای مسلح تفحص شدند. از میان پیکرهای تفحص شده ۳۵ هزار شهید شناسایی و تحویل خانواده‌ها شدند. حدود ۳ هزار شهید دفاع مقدس هنوز تفحص نشده و خانواده‌های زیادی چشم به راهند. در این مدت هم ۲۰۰۰۰ جنازه سرپاز بعضی عراقی پیدا و تحویل دولت عراق داده شده است.